

נסכא דרבי אבא

מקורות

בבא-בתרא לג ע"ב "ההוא דאמר ליה לחבריה" – לד ע"א, רשב"ם, תוס'; רי"ף ונמו"י; ר' יונה; חידושי הרמב"ן; רשב"א ד"ה "ולענין שמעתין"; חידושי הגרנ"ט סי' קעט; שיעורי ר"ש שקאפ סי' יט; עיין בסוגיה המקבילה בשבועות מד ע"ב שורה אחרונה "חשוד על השבועה" – מה ע"א ר"מ אומר יחלוקו", ושם מז ע"א "חזרה שבועה למקומה" – וכל המחויב שבועה ואי"ל משלם; קצות סי' עה סקי"ב.

שאלות

- א. רשב"ם ד"ה "היכי לידיינו דייני" וכו' – איך היה הדין בכל אחד משלושת המקרים שהציג רשב"ם ומדוע? חידושי הגרנ"ט סי' קעט אות א.
- ב. מה הסיבה בגללה במקרה של נסכא דר' אבא אין החוטף יכל להישבע שחטף את שלו – חשוד על גזילה או בעיית נוסח השבועה? רשב"ם ד"ה "לישתבע" וד"ה "אלא אי דמיא" [בסוף לד ע"א]. ר' יונה ד"ה "לישתבע הא קמודה" בסופו [שש שורות אחרונות] "ואל תטעה לפרש". רמב"ן ד"ה "ויש שפירשו טעם הדבר" בסופו. למה גירסת הרי"ף שונה מגירסתנו לאור כל הנ"ל? עיין נמו"י והשווה טעמו לרמב"ן. תוס' שבועות לב ע"ב ד"ה "הוה ליה" בתחילתו וקצות סי' עה סקי"ב.
- ג. מה הייתה ההו"א של תוד"ה "הוי מחויב" לומר שלא יהיה מיגו כשהיה חייב שבועה בטענת 'לא חטפתי' [הכוונה למה שכתבו בריש הדיבור 'וכי תימא דהא לא חשיב מיגו' וכו']? ח' הרמב"ן ד"ה "והא דאמר ליה – איכא דקשיא ליה", וח' הגרנ"ט סי' קעט אות ג. במה תלוי הויכוח אם לעשות מיגו המבוסס על שבועה?
- ד. מה ההבדל בין 'החזרתי מיגו דנאנסו' לבין 'ידי חטפי מיגו דלא חטפתי' תוד"ה "הוי" בשם ר"י, ומחלוקתו עם ריב"ם. במה נחלקו? איך תתרץ את קושיית התוס' על ר"י?
- ה. מה המחלוקת בין רב ושמואל לר' אבא? רשב"ם [לד ע"ב] סד"ה "אלא אי דמיא", ריב"ם בתוד"ה "הוי מחויב".
- ו. למה לפי ריב"ם צריך להישבע דווקא להכחיש את העד ולא לאמת את דברי הטוען? ע' רמב"ן ד"ה "ויש שפירשו", ר' יונה ד"ה "לישתבע" (עמ' קנז), ח' הגרנ"ט סי' קעט אות ד. [שים לב להבדל בין הסבר הגרנ"ט לבין הסבר הרמב"ן ור' יונה]. לפי ראשונים אלה איך יוסבר סגנון הגמ' "הוי ליה כגזלן"?

- ז. איך פירש הרשב"א (ד"ה "ולענין שמעתין") את דעת ריב"ם? ראה גם שיעורי ר"ש שקאפ סי' יט אות ב.
- ח. למה לא יהיה נאמן במיגו דהחזרתי? רמב"ן ד"ה "והוי יודע" וד"ה "ושאלתי לרב ר' מאיר". רשב"א ד"ה "ואסיקנא". לדבריו – מהו פירוש "הוי ליה כגזלן"?
- ט. לשם מה הובא המקרה של נסכא דר' אבא? רשב"ם ותוס' ד"ה "היינו נסכא".
- י. "התם סהדא לאורועי" וכו' – מדוע המצב הדמיוני "אילו היו באים שנים" משפיע על המצב הקיים שבא רק עד אחד? רשב"ם ד"ה "התם" ו"הכא", תוד"ה "היינו נסכא דר' אבא" [השווה לסוגיה על עדי שנתיים, לג ע"ב].

מהלך השיעור

הצגת האפשרויות המצרניות לסוגייתנו. פירוש "הוי ליה כגזלן" – דימוי חיצוני, פסול עצמי, או מניעת טענת "החזרתי". הסבר קושיית התוס' למה לא יישבע שחטף את שלו ויהיה נאמן במיגו דאב"א לא חטפי. מיגו המסתמך על שבועה. סברות המחלוקת בדין מחויב שבועה שאינו יכול להישבע בסוגייתנו: רשב"ם – האם החוטף מוחזק, ר"י – אי אמרינן מיגו דהעזה כזה, רמב"ן ר' יונה וריב"ם – תקפה של עדות העד אם היא כשניים עד שלא יכחישנו בשבועה או לא. גרנ"ט – האם ע"א מחייבו ממון או שבועה? דברי הרשב"א על שבועה כתשלומים, הסבר ר' שמעון שקאפ וקושיות עליו. הסבר הרשב"א מעין חקירת הגרנ"ט. דימוי אכילת הפירות לנסכא דר' אבא ודחייתו.

שיעור

א. האפשרויות המצרניות לסוגייתנו ("היכי לידיינוה דייני")

בתחילת הסוגיא מסביר הרשב"ם (ד"ה "היכי לידיינוה דייני") את הגמרא כמי שרומזת על אפשרויות של אותו מקרה אבל בפרטים משתנים. אילו היו עדים שחטף לא היה נאמן, כיוון שחזקה מה שתחת יד אדם שלו הוא, והחוטף מוגדר גזלן וחייב להשיב. אם לא היה אפילו עד אחד שחטף היה נאמן, במיגו דאב"א לא חטפי. אלא שיש להקשות על רשב"ם איך יועיל מיגו של החוטף נגד חזקה מה שתח"י אדם שלו הוא – והרי זו בעיא דלא איפשיטא אם מיגו מועיל במקום חזקה! (ב"ב ה ע"ב). הגרנ"ט (סי' קעט אות א) מיישב שמיגו נגד חזקה כזו מועיל בלא פקפוק, כיון שכל מה שהסתפקנו במיגו נגד חזקה היינו נגד חזקת בירור כגון אין אדם פורע תו"ז, ולא בחזקת הנהגה כמו חזקה מה שתח"י אדם שלו הוא, שאינה מבררת אלא רק מגדירה מצב נתון, שהמיגו שהוא בירור עדיף ממנה.

המקרה השני אליו רומזת הגמרא הוא, שאם היה החוטף מכחיש את העד – היה נשבע שלא חטף כלל. הבאת אפשרות השבועה להכחשת העד חיונית כהקדמה לסוגיא, כיוון שבהמשך יבואר המצב הנוכחי ומניעת האפשרות להישבע בו.

ב. הדימוי לגזלן

את הדימוי לגזלן אפשר להסביר בשלש אפשרויות^א: דוגמה בעלמא, פסול מהותי או הגדרת המצב העובדתי.

לדעת רשב"ם רצינו לפסול אותו באופן מעשי מלהישבע, והדימוי לגזלן אינו אלא דוגמא בעלמא. אלא שפירוש זה דחוק בלשון הגמרא, שא"כ מדוע השוו אותו לגזלן שהוא פסול עצמי בעוד שלאמיתו של דבר יש כאן רק בעיה סגנונית של נוסח השבועה? הרמב"ן^ב פירש את כוונת הגמרא בהשוואה לגזלן, דהיינו שאילו היו כאן שניים היה נידון כגזלן שמחזיר את החפץ ואינו נשבע – לכן גם בעד אחד דינא הכי שהוא כגזלן ויחזיר את החפץ עד שיישבע. אמנם כיוון שהודה שחטף אינו יכול להישבע, ונשאר דינו שמחזיר את החפץ. ר' יונה הסביר כרמב"ן, ונימק שא"א לומר שהוא ממש כגזלן, שהרי טוען שלקח את שלו, ואין אדם נפסל ע"פ עד אחד. לדברי שניהם ההשוואה היא מהותית – ודלא כרשב"ם – והיא מגדירה את מעמדו כגזלן לדין השבת החפץ (אבל לא לעניין פסול לשבועה). הצד השווה שבדברי רשב"ם ר' יונה ורמב"ן הוא, שלא באנו לפסלו באופן עצמי ולתת לו דין גזלן. הקצות (סי' עה סק"ב) פירש מעין דברי הרמב"ן. אמנם לא הדגיש את הודאת החוטף, אלא כתב שעד אחד חשוב כשניים עד שלא יוכחש בשבועה, לכן הוי כמו חטפה בפנינו שהרי אינו מכחישו – ואין לו מיגו של טענת 'לא חטפתי'. פירוש זה מתאים לדעה הסוברת שעד אחד בעצם מחייב ממון אלא שאפשר להישבע להסיר עדותו (דברי הגרנ"ט להלן סעיף ד).^ג לפי זה פירוש "הו"ל כגזלן" – היינו הגדרת המצב העובדתי. כפירושו של הקצות משמע

א. ישנה אפשרות רביעית, לומר שכיון שהודה שחטף הפך עצמו לגזלן בדיבורו וחשוד על השבועה, ראה להלן סעיף ד בדעת ריב"ם.

ב. הביא את דברי ר"ח הגורס "הוי ליה כגזלן", אמנם העיר שברוב הנוסחאות לא כתוב כך.

ג. ראה מחלוקת רא"ש ור"י מיגש בשיעור על מיגו דהעזה, ושיעור על מחויב שבועה ואינו יכול להישבע משלם.

בתחילת דברי הרמב"ן שלא לפי גירסת "הוה ליה כגזלן".¹ לפי ר"י (בתוס' ב"ק מו ע"א ד"ה "דאפילו") הרעת מצבו בגלל טענתו היא הכוונה במלים "הוה ליה כגזלן".² הרמב"ן (שם) שאל את הרמ"ה האם לא יהא נאמן עתה לומר החזרתי אם אין רואים את החפץ בידו? הרמ"ה ענה לו מדיוק הסוגיה בכתובות (יז ע"ב) שדין גזילה כדין מלווה ואי"צ להחזיר בעדים, ולכן נאמן. אך הביא שיש מי שחולק וסובר שהגזול בעדים צריך להחזיר בעדים ואינו נאמן לומר החזרתי.³ לדברי הרמ"ה הסוגיא עוסקת במקרה שאנו רואים את הגזלה עכשיו בידו. מ"ש הגמרא "הו"ל כגזלן" מתפרש כהגדרת המצב העובדתי, שכיוון שהגזלה בידו – אינו נאמן במיגו דהחזרתי.

ג. מיגו המבוסס על שבועה

תוד"ה "הוי מחויב שבועה" שאלו למה לא ישבע שחטף את שלו ונאמין לו במיגו שהיה אומר לא חטפתי ונשבע? תוס' דחו על הסף אפשרות לתרץ שכיוון שבטענה ההיא היה חייב שבועה דאורייתא והשתא הוי שבועה דרבנן המיגו לא מועיל. עוד הוכיחו שאפשר לעשות מיגו מטענה שהיה נשבע בה שבועה דאורייתא לטענה שנשבע בה שבועה דרבנן, מדין המפקיד אצל חברו בשטר שנאמן לומר החזרתי בשבועה מיגו דנאנסו. זאת למרות שבטענת נאנסו היה נשבע שבועת השומרין שהיא דאורייתא, ואילו בטענת החזרתי נשבע שבועה דרבנן. כך העירו במפורש על הוכחתם זו "אע"ג דנאנסו איכא שבועה דאורייתא". גם מהערתם המסתייגת, שאמנם לפי ר"ת אין להוכיח מהמפקיד, כיון ששבועה על טענת נאנסו אף היא דרבנן, נראה שהם עצמם באו להשוות את השבועות ולדעתם אפשר לעשות מיגו מטענה שהיה נשבע בה שבועה דאורייתא לטענה הנכחית שנשבע בה רק שבועה דרבנן. כך פירש דבריהם בפשטות גם בספר גידולי-תרומה (שער ה חלק א אות ב). אמנם מדברי הרמב"ן (ד"ה "והא דאמר ליה") משמע שלא הבחנה זו חשובה, אלא עצם העניין של מיגו הנסמך על שבועה שתקדם לו. לדעתו ההוכחה מהמפקיד היא שניתן לעשות מיגו על בסיס

ד. ז"ל הרמב"ן "מפני שהתורה האמינה עד אחד עד שישבע הלה להכחישו, וכל זמן שלא נשבע הרי העד נאמן וכמי שחטף בפנינו דמי, לפיכך אינו נאמן לומר דידי חטפי אפילו בשבועה, וכיון שאינו יכול להישבע שלא חטף משלם".

ה. כמ"ש בשיעור על משואל"מ אות ג. עיין עוד לקמן אות ה הסבר נוסף על הדימוי לגזלן.

ו. גם הרשב"א סובר כרמב"ן, והביא דעת החולקים בנימוק דגזילה לאו לאהדורה קאי ולכן אינו נאמן עד שיוכיח שהחזיר.

השבועה שתאפשר אותו. הגרנ"ט (שם אות ג) שלל את אפשרות ההסבר של הגידו"ת בתוס' (בלי להזכירו, ושמא לא ראה דבריו), ולדעתו כיוון שסו"ס משביעים אותו ומה לי שבועה דאו' או דרבנן? לכן הסביר הגרנ"ט שההו"א היא כיוון שאין חיוב שבועה מצד הטענה עצמה אלא רק בגלל הצורך לעשות מיגו – היינו אומרים שלא יישבע, וכסברת הרמב"ן. קמ"ל שמחייבים שבועה גם בכה"ג, וזה מה שהוכיחו התוס'. אמנם בלשון התוס' א"א לומר כן, אלא כדברי הגידו"ת, וכנ"ל.

אבל באמת קשה, למה נשביענו כדי לתת לו מיגו? הרי שבועה באה רק בעקבות טענת מודה מקצת או עד אחד המכחישו! לפי הגידו"ת בדעת התוס' צריך להוסיף שסיבת השבועה היא התבססות על טענה אפשרית שהייתה מחייבת שבועה. לפי-זה המיגו מעביר גם את התהליך הכרוך בטענה שהיה טוען ולא רק את מסקנתה, ולכן גם טענה זו מחייבת שבועה.¹ על טענת הגרנ"ט "מה לי שבועה דאורייתא מה לי שבועה דרבנן" יש לתרץ, שכיוון שהשבועה שונה הייתה הו"א שלא תועיל, כיוון שבשבועה דרבנן אין מדליקים נרות וכדומה, כפי שהעיר בעצמו. מה שהגרנ"ט הציע שידליקו נרות למרות שהיא שבועה דרבנן – אין ביד אדונים בדבר להשוות את אופן השבועה דרבנן לדאורייתא. א"נ בהו"א סברו תוס' שמצד תוקף השבועה אדם פוחד יותר משבועה דאורייתא. קמ"ל הראיות שהביאו התוס', שאין לעשות הבחנה זו. אמנם ר"ת נשאר בסברת ההו"א של תוס' וכפי שהביאוהו, שאין לעשות מיגו משבועה דרבנן לדאורייתא.

ר"י (בתוד"ה "הוי מחויב שבועה") קיבל את הנחת היסוד של תוס' שאפשר לעשות מיגו משבועה דאורייתא לרבנן אבל חילק בין החזרתי מיגו דנאנסו לנד"ד, דהכא הוי העזה להכחיש את העד בטענתו ע"י שבועה, ולא אומרים מיגו כזה. תוס' הקשו עליו מרב ושמואל שא"כ למה חלקו על ר' אבא ופטרו את החוטף מלשלם אם אין לו מיגו? יש לתרץ לפי ר"י שלדעת רב ושמואל אמרינן מיגו דהעזה, וכבר האריך הש"ך (סי' פב) להוכיח שכך הדין. עוד אפשר לומר שאין זו כ"כ העזה, דסו"ס גם עתה יש הכחשה במקצת לדברי העד, שהרי מעיד שחטף ומסתמא זו גזילה, וכשאומר דידי חטפי הוי קצת הכחשה.

ד. מחלוקת רב ושמואל ור' אבא

רב ושמואל סוברים שכיוון שאף אחד מהצדדים אינו יכול להישבע חזרה שבועה לסיני ואין תשלומין, ור' אבא סובר במקרה דנסכא שהנתבע משלם. לדעתו אפילו ביתומים מן

ז. ושמא אפ"ל עוד שאמנם המיגו אינו מחייב שבועה אבל מאפשר אותה. וצ"ע.

היתומים משלמים, למרות שהעדר השבועה הוא מחמת המלווה שהוא התובע – מכיוון שהם הנתבעים.

לרשב"ם (סד"ה "אלא אי דמיא") – לדעת רב ושמואל "חזרה שבועה לסיני והמוציא מחברו עליו הראיה", כלומר החוטף "מוחזק" למרות עדות ע"א נגדו, ולכן גם בלי שבועה הממון נשאר אצלו. דין זה מתאים להסבר שעד אחד אינו מחייבו אלא שבועה ולא ממון. אמנם לא הסביר את דעת ר' אבא, ונראה שלדעתו כיוון שיש עד אחד שחטף וגם הוא מודה בזה – אינו נחשב מוחזק, וכדברי הרמב"ן ור' יונה דלעיל.

לרמב"ן (הנ"ל אות ב) – לדעת ר' אבא כל זמן שלא נשבע להכחיש את העד הוי כאילו חטפה בפנינו. ר' יונה (שם) הוסיף "כיוון שאינו יכול להכחיש את העד בשבועה... הרי העד במקום שנים". סברא זו מתאימה למי שאומר שעד אחד מחייב בעצם ממון, אלא שאפשר להיפטר בשבועה. לדעתם י"ל שרב ושמואל חולקים על סברא זו, ולשיטתם עד אחד אינו כשניים ומחייב רק שבועה, אלא שאם לא ישבע – ישלם.

לר"י (הנ"ל אות ג') – רב ושמואל ור' אבא חולקים בשאלה האם אומרים מיגו דהעזה או לא.

לריב"ם – רב ושמואל מקבלים את המיגו ויישבע דדידיה חטף,¹ אבל ר' אבא סובר שאין אפשרות להישבע נגד עד א"כ מכחישים אותו. רש"י פירש בדומה לזה, וכתב (שבועות מז ע"א ד"ה "לישתבע") "והא ליכא למימר לישתבע דדידיה חטף שאין זו שבועה המוטלת עליו". על סברא זו קשה – מניין להגביל את אפשרות השבועה רק לנוסח מסוים? אם מטרת השבועה היא יצירת נאמנות – מה לי שבועה זו או אחרת?

כדי להסביר את דברי ריב"ם, חקר הגרנ"ט (סימן קעט אות ד) אם יסוד חיוב השבועה הוא ממון אלא שאפשר להיפטר ממנו בשבועה, או שהשבועה היא עיקר החיוב וכשאינו נשבע מתחייב ממון.²

ח. לריב"ם, למרות שבכל מקום רב ושמואל סוברים משוא"ל אינו משלם וגם אינו נשבע, היינו כיוון שהוא מוחזק. אבל כאן שעד אחד העיד שחטף אינו נחשב מוחזק עד שלא יישבע שחטף את שלו, דלא כרשב"ם הסובר שהוא מוחזק בלי שבועה (ע"פ קהילות יעקב סי' כה אות ב).

ט. לכאורה הגמרא בשבועות (לב עמ' א) כבר דנה בזה, ומתחילה העלתה אפשרות שראב"ש סובר שעד אחד מחייב ממון. אמנם הסיקה שלדעת כולם מחייב רק שבועה, אלא שלדעת ראב"ש כיון שברוב הפעמים לא ירצה להישבע לשקר אלא לשלם – נחשב שמחייבו ממון. משמע שלדעת חכמים ברור שהגדרת החיוב של עד אחד היא שבועה ותו לא, ולכן אין בנדון זה דין היודע עדות לחברו וכו' ושבועת העדות, וצ"ע איך לקיים חקירה זו של הגרנ"ט לאור דברי הגמרא שם.

לדעתו, ר' אבא סובר שעד אחד מחייב ממון ותפקיד השבועה לפטרו מזה, וכשלא נשבע – גם אם מחמת אונס – משלם. לעומתו, לרב ושמואל עד אחד מחייב שבועה, ואמנם אם אינו רוצה להישבע משלם – אך אם אינו יכול להישבע לא נוצרה סיבת חיוב. אמנם סברא קשה היא, לומר שגם כשאין סיבת תשלום עניינית, הסירוב להישבע יהפוך בעצמו לסיבת תשלום. כדי ליישב את דברי הגרנ"ט בהסבר רב ושמואל נראה לומר שעד אחד גורם לנו לחשוב שיש דברים בגו, וכשאינו רוצה להישבע הרי"ז מצטרף לחשד שהעלה העד נגדו והופך לראיה שחייב – אך כשאנו יכול להישבע אין בזה ראיה. אמנם א"א להלום את הסברו עם דברי התוס', שהרי הם נימקו את דעת רב ושמואל לפי ריב"ם שהחוטף פטור מחמת המיגו הנוצר ע"י שיישבע על טענתו, ולא כגרנ"ט שהאונס פוטרו גם מהשבועה. עוד קשה, שהשאלה דלעיל למה להגביל את נוסח השבועה לא מתורצת בזה.

אמנם לפמ"ש, אפשר להסביר לדעת ריב"ם שנחלקו אם ע"א נאמן כשניים כל עוד לא נשבעו נגדו. לדעת ר' אבא התורה עשאתו כשניים, לכן למעשה יש עדות שגזל ואינו יכול להישבע כפי שגזלן פסול לשבועה. אבל רב ושמואל סוברים שעד אחד מעורר רק חשד, ואינו כשנים, לכן אפשר לבטל את דבריו בעזרת שבועה שתחזק את טענת הנתבע. כך נתרץ מה שהקשינו על דברי ריב"ם למה אי-אפשר להשביעו בנוסח אחר – כיון שאופי השבועה ומטרתה מוגדרים להכחשת העד בלבד, ועד שלא יכחישנו הרי הוא כגזלן בגלל החטיפה, שכביכול בי"ד ראה אותה.⁸

הרשב"א כתב בדעת ריב"ם דשבועת עד אחד היא "תשלומים". כשיש שני עדים חייב לשלם ממון, וכשיש רק אחד יכול להיפטר אם יישבע – אך אם לא נשבע נשאר חיוב הממון כבשני עדים. דבריו בהסבר שבועת עד אחד דומים לדברי הרמב"ן הנ"ל. אך מש"כ דשבועת עד אחד היא "תשלומים" נראה שאינו כפשוטו, דאיזה תשלום יש בזה ומה מרוויח שכנגדו? אלא ר"ל שהוא בא לפטור מתשלומים וכמו שמפרש. אבל ר' שמעון שקאפ (חידושים לב"ב, סי' יט) פירש שכוונתו לומר שהשבועה עצמה היא מעין תשלום ומוטל על הנתבע לשלם בממון או בשבועה. עוד ביאר לפי"ז הטעם דשביעית משמטת ממון שהודה בו וחייב עליו שבועת מודה במקצת, כיוון שהשבועה מתורת תשלומים. לפי"ז הסביר שלר' אבא הוא

י. ע"פ רמב"ן ור' יונה שהובאו לעיל, וע"פ הקצות הנ"ל סוף אות ב.

יא. אלא שהסבר זה טוב רק למחלוקת בנד"ד ולא ביתומים מן היתומים, והסברו של הגרנ"ט כולל גם ההיא דיתומים.

מחויב לשלם שבועה או ממון, וגם כשיש לו מיגו שהיה יכול להישבע בטענת לא חטפתי, סו"ס מכלל תשלומים לא יצאנו – וגם עתה כשאינו יכול לשלם בשבועה ישלם ממון.²⁷ הסברו בדברי הרשב"א דחוק בסברא, וגם בלשון. יותר נראה לומר שהשבועה באה לפטור מתשלום, וזו כוונת הרשב"א באמרו שהיא תשלומים, דהיינו שעיקר החיוב הוא תשלומים. כך מוסבר גם למה השביעית משמטת את השבועה, שהרי עיקר החיוב הוא כסף והשבועה באה לפטרו ממנו.

ה. הדימוי לנסכא דר' אבא ודחייתו

הדימוי לנסכא

רבנן דאביי דימו את המקרה שהמחזיק הביא עד אחד על אכילת שלש שנים לדין נסכא דר' אבא. הרשב"ם כתב פירוש אחד דא"צ ללמוד משם והדימוי הוא שלא לצורך, כיוון שאת הקרקע מחזיר בין כה וכה שהרי אין לו שני עדים על קניינה. בפירושו השני הסביר, שלומדים משם לדין החזרת הפירות בעדות עד אחד שאינו יכול להישבע נגדו, דהוי כמו שני עדים המעידים שאכל את הפירות. תוס' כתבו כפירוש השני, והסבירו שהחידוש בזה הוא שאע"פ שהעד המעיד על אכילת הפירות בא לטובת המחזיק – העדות נהפכת לרעתו ואין מתחשבים בכוונת המעיד. בסוף הסוגיא הסיקה הגמרא להיפך מזה – דהכא לסיועי קאתי, ומתחשבים בכוונת העד ומטרת עדותו. כוונת העדות נבחנת לפי האפשרות שעד נוסף היה בא עמו, במקרה זה היו שניהם מעידים לזכותו של היושב בקרקע והיה זוכה בה ובפירותיה. לכן גם כשבא רק עד אחד, אינו יכול להתהפך לרעתו. ההבדל בין ההו"א למסקנת הסוגיא נעוץ בחקירה מהי עדות – האם רק דברי העדים או גם כוונתם.²⁸

דחיית הדימוי לנסכא

כאמור, לרשב"ם (לד ע"א ד"ה "הכא") הסיבה לכך שהעד לא ישמש לרעת המחזיק היא השאלה – מה היה קורה לו היו באים שניים "דאי איכא סהדא אחרינא עם זה מוקמינן ליה בידא דמחזיק". תוס' (ד"ה "היינו נסכא") לא הזכירו סברא זו אלא את תוכן דברי העד שבא להחזיק בידו גם את הקרקע, ולכן אינו מתהפך לרעתו. בסוגיה לעיל (לג ע"ב) שהמחזיק

יב. המשך דבריו אינו ברור ונראה שמפרש דרב ושמואל סוברים שעד אחד אינו מחייב תשלומים אלא שבועה, ומעין חקירת הגרנ"ט.

יג. ראה שיעורים: עדי שנתיים וירידה לפירות, מיגו במקום עדים, כשרות העדים לאחר שהוכחו (ד).

הביא עדים על שנתיים, ג"כ מדובר בעדים שהופכים לרעתו אע"פ שהתכוון להביאם לטובתו. לרשב"ם כאן לכאורה קשה, שהלא גם שם אם היה מוצא עדים על השנה השלישית היה זוכה! אבל לתוס' ניחא, שעל אותם שנתיים כבר לא יוכל למצוא יותר משני עדים, ובמקרה זה חייב לשלם שהרי אינם מעידים על שלוש שנות אכילה. לרשב"ם י"ל שאף הוא אינו מסתפק בהצבת השאלה מה היה קורה אילו היה מוצא עדים נוספים, וגם לדעתו צריך להתחשב במגמת דברי העד ובתוכן עדותו. בעדים על שנתיים אין מצידם של העדים משמעות מובהקת לעדותם, שהרי אם ימצא עדים על השלישית תהיה הקרקע שלו אבל אם לא ימצא הרי זה לרעתו. לעומת-זאת, בעד על שלוש שנים יש מגמה ברורה בדבריו להחזיק את הקרקע בידו אלא שאין לו כח כשניים, ולכן א"א להפוך את מגמת עדותו.